

SOUČINNOST VOJSKOVÉHO PROTILETADLOVÉHO DĚLOSTŘELECTVA S FRONTOVÝM STÍHACÍM LETECTVEM

(Úvaha)

Podplukovník Miroslav Chládek

Soudobý boj za použití zbraní hromadného ničení a čím dál tím většího množství bojové, spojovací a jiné techniky nutně vyžaduje také nové pojetí a provádění součinnosti mezi druhy vojsk. Uplatňování tohoto požadavku v nemenší míře platí i při organizaci a provádění součinnosti mezi prostředky PVO.

Chci se ve své úvaze zabývat hlavně otázkami součinnosti frontového stíhacího letectva s vojskovými prostředky protivzdušné obrany, zvláště s protiletadlovým dělostřelectvem a problémem bezpečnosti vlastního letectva před palbou prostředků PVO chráněných vojsk.

Řešit součinnost mezi stíhacím letectvem a vojenským protiletadlovým dělostřelectvem podle tabulky součinnosti zpracovávané po léta jedním a týmž způsobem není možné. Tento způsob dobře vyhovoval v době, kdy se používalo pístových letounů a konvenčních zbraní, avšak dnes, kdy rychlosti reaktivních letounů překročily rychlost zvuku a doba k jejich rozpoznání se rapidně zkrátila, při pravděpodobnosti použití atomových a vodíkových zbraní, kdy i jednotlivý letoun může shozem atomové pumy ohrozit úspěch boje na jednotlivém směru, uvedený systém součinnosti nevyhovuje.

Nebývalé nasycení bojiště letectvem obou bojujících stran, nápadná podobnost, velké rychlosti a značný rozsah výšek letu moderních letounů i množství necčekávaných změn v situaci na bojišti značně zkomplikovaly možnosti poznávání vlastních letounů, což neodstraňují dokonale ani soudobé identifikátory, jichž nelze při nízkých a přízemních letech plně využít.

Z praxe Veliké vlastenecké války víme, že včas nerozpoznaný letoun byl vždy považován za nepřátelský a byla na něj zahajována palba. Nejednou se také stalo, že zvláště nízko letící nepřítel neočekávaně pronikl, ale vlastní letoun, který ho pronásledoval, byl sestřelen. Také praxe na evičeních s vojsky ukazuje, že vojenské protiletadlové dělostřelectvo a protiletadlové kulomety pálí po každém letounu, který se objeví v dosahu jejich dostřelu (často i mimo účinný dostřel), bez přesné identifikace letounu. Při hledání příčin zjišťujeme, že nejde jen o nedostatky ve výcviku vojenských prostředků protivzdušné obrany, ale že velitelé protiletadlového dělostřelectva, protiletadlových kulometů a jednotek vycílených pro palbu proti letadlům, zpravidla nemají zprávy o příslušnosti letounů létajících v jejich prostoru, nemají prostředky k jejich identifikaci a nakonec, chtějí-li vůbec zahájit palbu na nízko letící cíl, musejí dát povel k zahájení palby ihned, jakmile letoun spatří. Vlastní stíhači, odrážející úder nepřátelských bombardovacích stíhačů jsou zvláště v malých výškách postřelováni vlastními protiletadlovými prostředky, jako nepřítel. To má pak dvojí následek. První je ten, že protiletadlové prostředky vlastních vojsk ohrožují a zeslabují svého nejučinnějšího pomoc-

nika v ochraně vojsk, a druhý je ten, že se zeslabuje hustota palby proti nepříteli a plýtvá drahocenným střelivem.

Představíme-li si situaci na frontě zvláště v rozhodných fázích operace: průlomu, odrážení protiúderů, zasazování druhých sledů, vidíme, že se nad vojsky zdvihají oblaka dýmu a prachu, což značně ztěžuje pozorování a zejména identifikaci nízko letících letounů. Je jasné, že jakékoli optické dorozumívání, na př. signálními raketami, mezi letounem a protiletadlovým dělostřelectvem je pro špatné pozorovací podmínky a velké rychlosti letounů velmi problematické.

Proto vlastní stíhač při soudobých rychlostech pro dorozumění s vojsky a hlavně s protiletadlovým dělostřelectvem nemůže používat signálních raket a sám by ani podobné signály pozemních vojsk neuviděl.

Zůstává však radio, které může pilota v sebevětším zápalu boje uvědomit zvukovým signálem nebo heslem o nebezpečí nebo o jiné důležité okolnosti.

Taktika nepřátelského taktického letectva a spojená s ní činnost našeho stíhacího letectva odrážejícího nepřátelské nálety v malých výškách vyžaduje nutně učinit veškerá opatření, aby byly včas rozeznány vlastní letouny a zamezeno postřelování vlastních letounů.

V soudobých podmínkách, kdy úspěšné odražení a zničení útočníka nesoucího atomovou pumu může mít značný vliv na chod boje pozemních vojsk, je třeba podniknout radikální kroky k zlepšení součinnosti mezi prostředky PVO tak, aby se svými možnostmi navzájem doplňovaly a činily protivzdušnou obranu pro nepřátelské letectvo neprodyšnou.

Toho by ovšem bylo obtížné dosáhnout starými prostředky a metodami součinnosti. Proto je třeba dosavadní způsob i prostředky zaměnit novými, které by vyhovovaly požadavkům moderního boje a zabezpečily koordinované a úspěšné zásahy proti vzdušnému nepříteli.

Stíhači v systému PVO vojsk provádějí svoji činnost z polohy »střeh na letišti« a přehrazováním pravděpodobných náletových směrů nepřátelského letectva. Způsob činnosti stíhacího letectva bude závislý hlavně na vzdušné situaci, na možnostech zjišťování nepřátelských letounů našimi radiotechnickými prostředky a na taktice nepřátelského letectva.

Jednoduchým výpočtem můžeme zjistit, že proti nízko letícímu nepříteli, až na nepatrné výjimky, nemůže frontové stíhací letectvo zasáhnout před linií fronty jinak než z polohy přehrazování v blízkosti čáry dotyku. Přehrazující skupina určená k přepadům a odrážení náletů nízko letících letounů pak nesmí létat v příliš velké výšce, aby byla s to rychle a účinně zasáhnout. To znamená, že výška přehrazování pro tento případ nemůže být větší než 2000 až 3000 m.

V této výšce však stíhači nemohou létat nepřetržitě nad obrannými pásmy nepřítelů, neboť do výšky 3000 m působí výhodně a účinně všechno protiletadlové dělostřelectvo pozemních vojsk. Proto budou tyto přehrazující stíhači létat převážně nad vlastním územím z dosahu nepřátelského dělostřelectva a do okruhu účinné palby nepřátelského protiletadlového dělostřelectva budou vlétat převážně jen při navádění na nepřítel a při pronásledování nízko letících cílů.

Za útočné operace při vybojované a udržené nadvládě ve vzduchu však bude stíhací letectvo přehrazovat převážně nad územím nepřítelů,

a to zejména v prostorech mezi obrannými pásmy, kde nebude protiletadlové dělostřelectvo v dostatečné hustotě, aby mohlo stíhače ohrozit, anebo v takových výškách, kam vojskové protiletadlové dělostřelectvo svou účinnou palbou zasáhne jen částečně.

Je třeba uvážit, že se stíhač vedoucí vzdušný boj s nepřítelem a zvláště při pronásledování cíle prakticky nemůže zabývat otázkou orientace v terénu a zpravidla vede boj do zničení nepřítele, do spotřebování střeliva a pohonných hmot nebo do výzvy odpovědného orgánu k přerušení boje. Také při navádění na cíl a při boji v malých výškách bude často nemožné sledovat radiolokátory jak cíl, tak vlastní letouny, a tedy často bude i nemožné včas uvědomit vlastní protiletadlové dělostřelectvo o tom, že jsou vlastní letouny nad bojištěm.

Veškerá tvrzení a přání, že by stíhač neměl mimo domluvené případy vlétat do prostoru chráněného protiletadlovým dělostřelectvem, jsou sice správná, ale praktické bojové podmínky samy k mnohým takovým situacím přivedou a nikdo je nemůže řešit předem.

Tu se jeví nutnost v zájmu zničení vzdušného nepřítele a ochrany vlastních vojsk před napadením ze vzduchu mít ve vojskách prostředky a síly, které by byly schopny sladit činnost protiletadlového dělostřelectva a stíhacího letectva a vyloučit možnosti záměny vlastních letounů za nepřátelské.

Protiletadlové dělostřelectvo i stíhací letectvo jsou silně závislé na dokonalé činnosti radiotechnických prostředků jak armády a frontu, tak i vlastních.

Správná činnost radiotechnických prostředků, t. j. včasné zjištění nepřítele, spolehlivé zjištění výšky, dálky, směru a rychlosti letu cíle i jeho velikost, je první předpoklad úspěšné činnosti prostředků PVO.

Soudobé stíhací letectvo při obrovských rychlostech cílů bez spolehlivé činnosti radiotechnických prostředků by nebylo téměř schopno napadnout nepřítele a také protiletadlové dělostřelectvo, odkázané jen na optické přístroje by bylo ve své bojové činnosti značně omezeno. Proto je třeba, aby mezi armádami i frontovou hláskou službou a protiletadlovým dělostřelectvem i stíhacím letectvem a jejich radiotechnickými prostředky byla těsná součinnost. Aby se navzájem doplňovaly, po případě nahrazovaly, vyžaduje-li toho situace.

K úspěšnému boji s nepřátelským letectvem je třeba, aby v celém pásmu frontu a hlavně před předním okrajem bylo vytvořeno spolehlivé radiolokační pole, jež by zabezpečovalo zjištění vzdušného nepřítele nejméně od 300 m výše. V prostoru prvních sledů armád bude nutné toto radiolokační pole ještě snížit a doplnit hustou sítí hlásek schopných ihned a přesně hlásit polohu, směr a velikost cílů v malých a přízemních výškách.

Bojující vojska a jejich prostředky PVO potřebují rychlou a spolehlivou informaci o tom, na které letouny třeba zahájit palbu, neboť každá ztracená vteřina může být příčinou neúspěšného zásahu protiletadlového dělostřelectva, což nepříteli dovolí způsobit našim vojskům zbytečné ztráty.

Boj stíhacího letectva i protiletadlového dělostřelectva proti cílům ve středních a velkých výškách se nebude příliš lišit od dosavadní praxe a

jeho řízení bude prováděno pomocí radiových a radiotechnických prostředků z velitelských stanovišť protiletadlového dělostřelectva a stíhacího letectva.

Naším úkolem je zabývat se blíže problémem součinnosti protiletadlového dělostřelectva a stíhacího letectva při ničení nepřátelských letounů v malých a přízemních výškách.

Počítáme-li, že malorážní protiletadlové dělostřelectvo může zahájit palbu proti nízko letícím cílům na vzdálenost 3 až 4 km a při přízemních výškách sotva na jeden kilometr, vidíme, že palba může trvat při rychlostech cílů kolem 250 m/vt. jen několik vteřin, a to často jen na odletu nepřátelského letounu, takže palba je málo účinná.

A my víme, že se nepřátelské taktické letectvo pilně cvičí v provádění úderů jednotlivými letouny i skupinami v malých a přízemních výškách. Údery provádějí trhavými, chemickými i atomovými pumami. Na příklad na zničení jakéhokoli letiště pak stačí, pronikne-li jediný bombardovací letoun nebo bombardovací stíhač v přízemní výšce s atomovou pumou a shodí-li ji časovanou buď přímo z malé nebo ze střední výšky, kterou nabere prudkým stoupáním až před samým cílem. Princip takových úderů záleží v tom, že útočící letoun proletí v malé výšce 100 až 500 m těsně před cíl nebo i za něj, pak prudce nabere výšku ve směru objektu a shodí atomovou pumu při stoupavém letu ve výšce 1500 až 2000 m a unikne od cíle tak, že v okamžiku výbuchu je vzdálen 3 až 4 km, což ho plně zabezpečuje před účinky výbuchu.

Boj s tímto druhem útočníků bude velmi obtížný, avšak tím důležitější je výcvik v jejich odrážení a ničení.

Frontové stíhací letectvo vyčleněné pro ochranu vojsk a vojskové protiletadlové dělostřelectvo budou mít společný a těžký úkol — znemožnit nepřátelskému letectvu provádět i tyto údery.

Způsob organizace součinnosti stíhacího letectva a protiletadlového dělostřelectva s určováním výšek činnosti, sektorů činnosti, čar odříznutí nepřátelského letectva, optických signálů a p. je třeba podrobit důkladné revizi. Při ní zjistíme, že se dokument o součinnosti založený na uvedených zásadách stal formálností, kterou je třeba odstranit a nahradit přímým stykem představitele letectva s velitelem protiletadlové dělostřelectké skupiny. Představitele pak vybavit moderní dorozumivací a přepravní technikou i právem řídit činnost letectva v určeném pásmu a pečovat o přímou součinnost stíhacího letectva s náčelníkem PVO příslušného svazu a s velitelem protiletadlového dělostřelectva.

Půjde však také o to určit i místo tohoto orgánu letectva. Zdá se nejúčelnější, aby byl na společném velitelském stanovišti PVO, kde je jak náčelník PVO, tak velitel protiletadlového dělostřelectva.

Takový představitel letectva — důstojník pro součinnost stíhacího letectva a protiletadlového dělostřelectva, jako byl dříve u bitevního letectva důstojník pro navedení (krátce »návodčí«), byl by pak u každého svazku vybaven potřebnými technickými, spojovacími a dopravními prostředky. Tímto dopravním prostředkem by mohl být obrněný transportér, tank nebo by se dalo uvažovat o trojmístném a čtyřmístném vrtulníku s radiovými stanicemi pro spojení se stíhači ve vzduchu, se štáby a s VS stíhacího letectva, s velitelem protiletadlové dělostřelectké skupiny a s radiotechnickými prostředky.

Umístění tohoto důstojníka letectva ve vrtulníku by mělo mnoho zásadních výhod, jako je vysoká pohyblivost a samostatnost manévru, nezávislost na dopravních prostředcích protiletadlového dělostřelectva, možnost osobního spojení s letišti stíhacího letectva atd. Většinu své činnosti by důstojník pro součinnost prováděl z vrtulníku ukrytého v okopu blízko velitelského stanoviště velitele protiletadlové dělostřelecké skupiny nebo blízko náčelníka PVO svazku a v složitých vzdušných situacích by mohl provádět svoji činnost při minimální rychlosti z přízemního letu ve výškách 10 — 20 m až do 100 m. Není vyloučeno, že by z tohoto vrtulníku mohl dočasně za určitých okolností velet své skupině i velitel protiletadlové dělostřelecké skupiny. Za přesunů, v nočních bojích a v nepřehledných situacích by mohl s důstojníkem letectva upřesnit úkoly protiletadlového dělostřelectva a jednotek vyčleněných pro palbu proti letadlům náčelník PVO přímo na místě. V napjatých a nepřehledných bojových situacích, v členitém terénu, za špatné viditelnosti, při naší nadvládě ve vzduchu a p. je vrtulník ve výškách 10 až 20 m nad zemí výbornou pozorovatelnou, z které lze při malých rychlostech a krátkodobých letech přehlednout situaci v pásmu celé divise, při čemž jakožto bodový a pohyblivý cíl ve vzdálenosti 3 až 4 km od linie fronty je málo zranitelný jak protiletadlovým dělostřelectvem, tak stíhačem. V soudobém boji nebude takový vrtulník ojedinělým zjevem a budou ho hojně používat styční důstojníci a štáby všech druhů vojsk jak u nás, tak u nepřítele. Tedy obava z nějakého prozrazení uskupení protiletadlového dělostřelectva, VS a p. je zbytečná, neboť takových vrtulníků bude na frontě mnoho.

Při dvojí směně osádek — vždy po jednom pilotu a jednom důstojníku letectva pro součinnost s radistou — bylo by možné s vrtulníkem o únosnosti 3 až 4 osob vést činnost nepřetržitě ve dne i v noci a náčelník PVO svazku i velitel protiletadlové dělostřelecké skupiny by mohli použít výhody vrtulníku k velení dost často a výhodně.

Důstojníci letectva pro součinnost s protiletadlovým dělostřelectvem by byli určováni velitelem letecké skupiny vyčleněné pro ochranu vševojskové armády nebo velitelem letecké armády z počtu pilotů příslušných stíhacích svazků, tak jako dříve určovali letecké »návodčí« velitelé bitevních leteckých divisí ze svých pilotů (velitelů letek, zástupců velitelů pluků, důstojníků štábů pluků a divisí a p.).

Nové podmínky boje a hlavně nová technika a taktika nepřátelského letectva vyžaduje, aby otázka součinnosti stíhacího letectva a protiletadlového dělostřelectva byla řešena novým způsobem tak, aby se oba hlavní prostředky protivzdušné obrany účelně navzájem doplňovaly a spolupracovaly.

Bylo by tedy výhodné, aby stíhací svazky dostaly do výzbroje i odpovídající počet trojmístných a čtyřmístných vrtulníků, aby své piloty cvičily v provádění součinnosti s vojskovým protiletadlovým dělostřelectvem a ve znalostech problematiky protiletadlového dělostřelectva.

Při organizaci armády bez stupně sbor, o šesti až sedmi divisích by bylo třeba k tomuto účelu 6 až 7 vrtulníků s dvojnásobným počtem vrtulníkových a stíhacích pilotů, kteří by se po 12 hodinách střídali. Po určitých obdobích operace by se směny vystřídaly s jinými piloty své divise.

Vyskytne se jistě řada námitek spojená s nedostatkem stíhacích pilotů — důstojníků letectva pro součinnost, s jejich nedostatečným využitím, stížnosti na nedostatek vhodného materiálu a p., ale to nic nemění na skutečnosti, že vojskové protiletadlové dělostřelectvo samo nemůže zaručit takový stupeň dokonalosti součinnosti se stíhacím letectvem, jako když v bojové sestavě protiletadlové dělostřelecké skupiny bude zkušený a odpovědný důstojník letectva. Nová situace vyžaduje nového řešení, zařazení nových lidí a nového materiálu. Jedině přizpůsobením novým požadavkům na součinnost mezi stíhacím letectvem a protiletadlovým dělostřelectvem bude možné otázku součinnosti úspěšně vyřešit.

Zároveň je třeba aspoň se zmínit o tom, že pro stíhací letectvo, protiletadlové dělostřelectvo i součinnostního důstojníka letectva u protiletadlového dělostřelectva bude důležité mít přehled i o přeletech bombardovacího letectva přes frontu.

Je pravda, že k zabezpečení činnosti bombardovacího letectva budou obvykle vyčleněny jiné stíhací svazky a útvary než ty, které budou chránit vojska, ale bude účelné a nutné, aby všechny prostředky organické i vyčleněné pro PVO vojsk byly s to bez újmy plnění svých hlavních úkolů zesílit ochranu vlastních bombardovacích letounů při přeletech fronty a vyloučit možnosti palby proti vlastním letounům. Zvlášť složitá situace může vzniknout při návratu vlastních letounů, jsou-li pronásledovány nepřátelskými stíhači, při hromadném náletu velkého množství jednotlivých letounů, rojů a dvojic na široké frontě, za přesunů, na přechodech přes vodní toky, na průchodech soutěskami a p.

Stíhací letectvo vyčleněné pro ochranu vojsk i vojskové prostředky PVO musí organisovaně poskytovat účinnou pomoc i vracejícím se vlastním letounům, často poškozeným a letícím v přízemních výškách, těsným nepřátelskými stíhači.

Nejvážnější úlohu při této součinnosti může mít právě důstojník letectva pro součinnost, který svými prostředky může jednak řídit činnost vlastního stíhacího letectva, jednak včas informovat velitele protiletadlového dělostřelectva o vzdušné situaci.

Z uvedené úvahy vyplývá nejen obtížnost problému součinnosti stíhacího letectva s vojskovým protiletadlovým dělostřelectvem, ale i možnost a nutnost tuto otázku řešit co nejrychleji.

Bylo mojí snahou ukázat alespoň jeden z možných způsobů řešení tohoto ožehavého problému.

Myšlenky vyjádřené v článku sledují cíl vyvolat na uvedené thema diskusi jak u útvarů a svazků stíhacího letectva a protiletadlového dělostřelectva, tak i ve vojenském odborném tisku, aby se vyjasnily názory na činnost frontového stíhacího letectva i protiletadlového dělostřelectva a na použití různých dopravních prostředků a pojítek pro důstojníka letectva pro součinnost.

Na konec je třeba říci, že kromě uvedeného způsobu je možné najít velmi mnoho jiných, avšak vždy bude potřeba řešit otázku nově a zásadně, protože s vylepšováním starého způsobu součinnosti bude těžko dosáhnout skutečného obratu, zlepšení vzájemné informovanosti a souhry mezi stíhacím letectvem a protiletadlovým dělostřelectvem.